

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ»
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ФЕМІДА»
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

ВІСІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

**Людина, закон і право
у державно-владній парадигмі**

*Матеріали
міжнародної наукової конференції
24 травня 2023 р.*

**Київ
Вид-во УДУ імені М. П. Драгоманова
2023**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА “ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ,
БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ”
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ФЕМІДА”
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

ВІСІМНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

Людина, закон і право у державно-владній парадигмі

Матеріали міжнародної наукової конференції

24 травня 2023 року

КИЇВ

Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова

2023

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко**, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, ректор УДУ імені Михайла Драгоманова (*співголова Редакційної колегії*);
- Р. Г. Драпушко**, кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Скрипнюк**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (*співголова Редакційної колегії*);
- В. Г. Пилипчук**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АН ВШ України, професор кафедри теорії та історії держави і права УДУ імені Михайла Драгоманова, директор Державно-наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України” (*співголова Редакційної колегії*);
- О. В. Бучма**, кандидат філософських наук, доцент, вчений секретар щорічної міжнародної наукової конференції “Юридичні читання”, член правління ГО “Феміда”, старший науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (*вчений секретар*);
- Б. І. Андрусиниш**, доктор історичних наук, професор, академік Української академії політичних наук, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, керівник Навчально-наукового центру прав і безпеки людини в інформаційному суспільстві;
- О. В. Бабкіна**, доктор політичних наук, професор, академік Української академії політичних наук, завідувач кафедри політичних наук Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- П. В. Горінов**, кандидат філософських наук, доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін УДУ імені Михайла Драгоманова, директор Навчально-наукового інституту права та політології;
- Н. О. Деркачова**, старший викладач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін, заступник директора по роботі зі студентами Навчально-наукового інституту права та політології Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- А. А. Карнаух**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук, заступник директора з наукової роботи та міжнародного співробітництва Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Макарова**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Н. М. Оніщенко**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- Н. М. Пархоменко**, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- В. Ю. Стеценко**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Токарчук**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, керівник Інформаційно-просвітницького центру з прав людини УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Г. М. Торбін**, доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри математичного аналізу та диференціальних рівнянь, проректор з наукової роботи УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Ю. С. Шемшученко**, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, академік НАПрН України, радник при дирекції Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- С. І. Шитий**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, модератор сайту Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова.

Ч 75 ВІСІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. Людина, закон і право у державно-владній парадигмі: матеріали міжнародної наукової конференції, 24 травня 2023 року / за заг. ред. доц. П. В. Горінова. – Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 122 с.

У збірнику вміщені матеріали, в яких розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів закладів освіти та наукових установ України та зарубіжжя, які працюють у галузі юридичних, політичних наук тощо.

Електронна адреса: www.udu.edu.ua

УДК 341.24:005.745[(4-6ЄС)+(477)]

© Редакційна колегія, 2023
© Автори статей, 2023
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

5. Лещук Г. В. Концептуальні детермінанти інвестиційної інфраструктури регіону. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. № 24 (2). С. 20-24. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-2-2017/7.pdf>. (дата звернення: 22.05.2023).
6. Мельник М. І., Лещук І. В. Розвиток інституційної інфраструктури підтримки бізнесу в регіоні: тенденції і перспективи. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7310>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.10.14. (дата звернення: 22.05.2023).
7. Рекуненко І. І. Інфраструктура фінансового ринку України: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2013. 411 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50078/9/Rekunenko_Infrastruktura_finansovoho_gynku_V.1.pdf;jsessionid=BDAA619AC34395EEDA8ADA234AE87D38. (дата звернення: 22.05.2023).
8. Небава М. І., Ткачук Л. М. Управління регіональним розвитком. Електронний навчальний посібник Вінницького національного технічного університету. URL : https://web.posibnyku.vntu.edu.ua/fmib/25nebava_upravlinnya_regionalnym_rozvytkom/6_3.html. (дата звернення: 22.05.2023).
9. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 1 / за ред. С. В. Мочерного та ін. Київ : Видавничий центр “Академія”, 2000. Т. 1. 864 с.
10. Коваленко М. Є. Концепція інфраструктури у фінансовому секторі економіки. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : зб. наук. прац. УАБС НБУ. Суми : 2006. Т. 16. С. 298-306. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/52985/5/Kovalenko_Infrastruktura.pdf. (дата звернення: 22.05.2023).
11. Панченко Т. Ф., Сторожук С. С. Містобудівний аналіз промислової інфраструктури міста або промислового центру. Методичні рекомендації. ОДАБА. Одеса, 2017. 47 с.
12. Дубницький В. І., Федулова С. О., Василюк О. В. Регіональна інфраструктура: модернізація, пріоритети та перспективи розвитку. *Проблеми економіки: регіональна економіка*. 2017. № 2. С. 167-168.
13. Іксарова Н. О. Транспортна інфраструктура як компонент економічної безпеки України. *Економічний простір*. 2010. № 36. С. 55-61.

Босак А. С., Макарова О. В.

ПОЛІТИЧНІ ПРОЄКТИ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО В ЕМІГРАЦІЇ

Михайло Сергійович Грушевський – видатний історик, визначний державний і громадсько-політичний діяч, літературознавець, письменник, публіцист, організатор української науки, голова Центральної Ради, академік Всеукраїнської академії наук і Академії наук СРСР.

Михайло Грушевський завжди був у центрі політичного життя в Україні. Коли до влади прийшов гетьман П. Скоропадський, історик повинен був відійти від політичних справ і більше займатись науковою роботою. Проте, через деякий час, з установленням влади Директорії, М. Грушевський спробував знову включитись у справу українського державотворення, але

така ідея виявилася невдалою, нова влада більше не потребувала його досвіду, знань і впливу. Через такі обставини колишній голова Центральної Ради приймає рішення виїхати за кордон. Слід наголосити, що на цьому його політична діяльність не була припинена, вона просто була перенесена за межі України, хоча залишилась українською за змістом.

Михайло Грушевський виїхав за кордон 20 березня 1919 року як представник Закордонної делегації Української партії соціалістів-революціонерів (далі – ЗД УПСР). Відтак, першим політичним проєктом історика за кордоном була діяльність ЗД.

Основною причиною еміграції було прагнення продовжувати політичну діяльність. На Батьківщині він вже не міг нею займатись. Михайлу Грушевському залишалась лише можливість наукової праці, але йому цього було замало, тому він вирішує шукати можливості для реалізації своїх політичних планів за кордоном.

Метою Закордонної делегації М. Грушевський називає наступні завдання, вказуючи, що отримав він їх від ЦК УПСР: зв'язатися з II Інтернаціоналом, забезпечити входження УПСР до його складу, зав'язати зв'язки з соціалістичними та демократичними організаціями й групами [1, с. 112]. Хочеться наголосити, що вплив історика на УПСР був дуже суттєвий, довгий час, а саме з 1917 року, він фактично визначав політику партії, хоча й не був її членом. На думку суспільствознавця, саме за УПСР було майбутнє українського визвольного руху. Саме історик був обраний головою ЗД УПСР і був ним протягом усього періоду існування ЗД.

Перебуваючи у Празі, український політик підготував усі необхідні матеріали для подання до конгресу II Інтернаціоналу, який мав відбутися у Люцерні. Вони були опубліковані французькою мовою у вигляді трьох брошур, які розкривали історію та програму УПСР; відображали перебіг подій в Україні з екскурсом у минуле, містили аналіз соціальної структури українського суспільства та земельний закон Центральної Ради. Вже з цього переліку документів бачимо, що М. Грушевський дуже ґрунтовно та системно підходив до своєї політичної діяльності [2, с. 100].

Можна сказати, що ЗД УПСР була, фактично, політичним проєктом М. Грушевського і в еміграції історик намагався реалізувати за її допомогою свої політичні плани та своє бачення тактики й методів визвольної боротьби за українську державність.

Другим політичним проєктом М. Грушевського була діяльність Комітету Незалежної України (далі – КНУК), який також відомий під назвою Комітет порятунку. Знову ж таки, діяльність КНУК є малодосліджена.

КНУК було утворено 26 липня 1919 року в Парижі. Фактичним ініціатором його заснування був М. Грушевський, який також був

неформальним лідером організації. На засідання КНУК від 16 листопада історик був обраний головою комітету. Завдання організації бачились наступним чином: “В головніших політичних центрах Європи заснувати свої відділи, з сталим осідком, для того щоб вийти в безпосередні зносини з політичними партіями, впливовими діячами й представниками преси. Для освідомлювання політичних кругів і преси вже тепер приступить, разом з представниками інших покривджених народів бувшої Росії, до видання часописи на французькій і англійській мові, яку розсилать членам парламентів, політичним діячам, важнішим органам преси цілого світу. Для поширювання вірних відомостей і збивання баламуцтв розширюваних нашими ворогами тепер же розпочать видаванне ґрунтовних книжок про Україну та український нарід, на французькій та англійській мові” [3].

Третім політичним проектом можна вважати діяльність Українського соціологічного інституту (далі – УСІ). Це питання, напевно, є найбільш вивченим. На перший погляд здається, що УСІ не міг бути якимось чином пов’язаний з політикою, але це не так, адже крім наукової роботи та видання наукової літератури його співробітники проводили і лекційну та пропагандистську діяльність, а сам історик вважав, що “наукова діяльність завжди повинна супроводжуватися громадсько-політичною”. Крім того, саме М. Грушевському належить авторство проектів УСІ, в яких, крім власне наукових засад діяльності, бачимо і політичну складову: утримувати зв’язки з національними й інтернаціональними організаціями, які виражають сучасний соціальний рух і представляти у них український народ; стежити за світовим соціальним рухом, світовими соціологічними дослідженнями, а також популяризувати їхні результати для українського громадянства; мати представництво у II Інтернаціоналі та подібних організаціях, створити філії у головних центрах світу [4, с. 49].

Михайло Грушевський намагався донести “українське питання” до владних кіл провідних європейських держав, брав участь у партійних об’єднаннях на кшталт Інтернаціоналу, так як в умовах поразки визвольних змагань і відсутності власної державності вагомим фактором політичної боротьби ставала інформація. Разом з тим, суттєво зростала роль партій і соціальних рухів.

Отже, можемо підсумувати, що можливі суспільно-політичні напрямки діяльності М. Грушевського поступово обмежувались. Він змушений був згортати свої політичні проекти. Причини цього були різними і їх з’ясування потребує окремого дослідження. Сучасні вчені володіють достатньою кількістю джерел, які дозволяють показати серйозні проблеми для історика у реалізації більшості з його проектів за кордоном. Звісно, що такий стан речей змушував шукати вихід і таким виходом для нього могло стати повернення

до України. Першим з його проєктів, 31 серпня 1920 року, припинив свою діяльність КНУК і це було логічно, адже всі його завдання цілком легально вже виконував УСІ, який, до речі, і став його офіційним правонаступником.

Таким чином, приходимо до висновку, що політична діяльність Михайла Грушевського в еміграції, незважаючи на першопочаткові успіхи, зазнала невдачі. Докладених істориком зусиль не вистачило, щоб у повній мірі реалізувати за кордоном його політичну програму. На це вплинули як суб'єктивні, так і об'єктивні чинники. Але вважати М. Грушевського поганим політиком, на нашу думку, недоречно. Він робив усе, що міг і навіть більше. Уявити, що на його місці у тих складних умовах хтось інший міг досягти кращих результатів, дуже важко. Зрозуміло, що така ситуація не могла позитивно впливати на бажання історика залишатися в еміграції. В результаті М. Грушевський вирішує повернутися до України, де буде намагатися продовжувати політичну боротьбу, скориставшись досягненнями українізаційного проєкту радянської влади.

Література:

1. Грушевський М. В першій делегації української партії соціалістів-революціонерів (квітень 1919 р. – лютий 1920 р.) // Грушевський Михайло Сергійович. Твори : у 50 т. / М. С. Грушевський ; редкол. : П. Сохань (голов. ред.), І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. 112 с.
2. Жуковський А. Політична і публіцистична діяльність М.С. Грушевського на еміграції, 1919-1924 рр. *Український історичний журнал*. 2002. С. 96-125.
3. Центральний державний історичний архів в м. Києві (ЦДІАК України), ф. 1235, оп. 1, спр. 65, ст. 4-5. URL : <http://hrushevsky.nbuv.gov.ua/cgi-bin/hrushevsky/person.exe>.
4. Потульніцький В. А. Наукова діяльність М. С. Грушевського в еміграції (1919-1924 рр.). *Український історичний журнал*. Київ, 1992. с. 48-57.

Токарчук О. В., Головка Д.

ІНСТИТУТ КОПНОГО СУДУ У БАЧЕННІ АНДРІЯ ЯКОВЛІВА

Андрій Яковлів (1872 – 1955) – український історик права, адвокат, державний і громадський діяч. Дипломатична діяльність періоду Української Народної Республіки та Української Держави. Боротьба за визнання Української Держави. Фондація товариства українських адвокатів у Києві. Заснування Музею Визвольної боротьби України у Празі. Започаткування української історико-правової науки в діаспорі. Ці здобутки дозволяють зарахувати Андрія Яковліва до плеяди визначних українських інтелектуалів першої половини ХХ століття. Свідченням наукового авторитету Андрія